

VERSLAG VAN DE MAANDVERGADERING

te Maastricht op 6 september 1973

Om 20.00 uur heet dr. P. J. van Nieuwenhoven, voor het eerst in zijn nieuwe functie van voorzitter, de talrijke aanwezigen hartelijk welkom en begroet speciaal de nieuwe leden drs. J. J. M. Moonen en A. P. Pijpers.

Helaas moet hij van deze plaats nog eens gewag maken van de zorgelijke financiële situatie waarin het Genootschap verkeert en waarover in het jaarverslag reeds uitvoerig melding is gemaakt. Het bestuur heeft zich al beraden over maatregelen om uit deze impasse te geraken. De leden zullen hierover nog worden geïnformeerd.

In de heden gehouden bestuursvergadering is dr. D. G. Montagne tot vice-voorzitter benoemd.

In de Maaspost heeft de voorzitter gelezen dat, onder het mom van „zijn oude gezicht terugkrijgen”, van de Kesselskade de grote bomen zullen moeten verdwijnen. De argumentatie acht hij toch wel onbevredigend, te meer waar uit de burgerij vele stemmen zijn opgegaan om bij de reconstructieplannen deze nog zeker niet te oude bomen te sparen.

De heer Grégoire als nestor van de leden, wenst de nieuwe voorzitter van harte geluk met zijn benoeming. De heer van Nieuwenhoven reeds vele jaren kennende, weet hij het voorzitterschap van het Genootschap in goede handen. Gehoord van de hachelijke financiële situatie, doet hij een dringend beroep op de leden om mee te helpen deze nood te lenigen.

Vervolgens zegt de heer Grégoire tezamen met zijn vrienden Jacq. Petit te Wonck (B.) en L. Leysen te Heer enkele reservaten bezocht te hebben teneinde zich te oriënteren over de huidige situatie.

– Op de Welterberg nabij Heerlen is een enorme uitbreiding van *Gymnadenia conopsea* (Grote muggenorchis) te constateren. Zover zij konden nagaan is echter de zeer zeldzame *Herminium monorchis* geheel verdwenen, terwijl zij ook geen *Ophrys apifera*

(Bijenorchis) hebben aangetroffen, evenmin als *Gentiana ciliata* (Franje-gentiaan).

– In de weiden en in de zuidelijke rand langs het Eijserbos (Eijs-Wittem), waar zij vroeger honderden exemplaren van laatstgenoemde plant aantreffen, is thans geen enkele meer door hen gevonden. Ook van *Legousia hybrida* (Klein spiegelklokje) dat dhr. Leysen er verleden jaar nog aantrof, was thans niets meer te vinden.

– Veel gunstiger resultaten hadden zij in de omgeving van Han (B.). Op moeilijk begaanbare hellingen komen nog hier vele interessante planten voor, waarvan er enige in secco getoond werden: *Artemisia campestris* (Wilde averuit), *Senecio crucifolius* (Smalblad kruiskruid), *Aster linoxyris* (Goudhaara-ster), *Bupleurum falcatum* (Sikkelgoudscherm). De door hen vroeger slechts in enkele exemplaren aangetroffen soort *Ornithogalum pyrenaicum*, die voor zover hen bekend in Nederland niet voorkomt, had zich vermoedelijk door uitzaaiing op meerdere punten gevestigd. Ook vonden zij een *Geranium sanguineum* (Bloedooievaarsbek) met gal, veroorzaakt door de galmijt *Phytoptus geranii*.

De heer Essers meldt de ondervolgende vondsten:
– Kunderberg, 5-7-1973:

Gymnadenia conopsea (Grote muggenorchis): massaal voorkomend. *Ophrys apifera* (Bijenorchis): één exemplaar (naar alle waarschijnlijkheid echter meerdere exemplaren voorkomend). *Ophrys insectifera* (Vliegenorchis): vier exemplaren (waarschijnlijk ook van deze soort meer exemplaren te vinden). *Tetragonolobus siliquosus* (Hauwklaver): algemeen voorkomend. *Melampyrum arvense* (Wilde weit): een veertigtal exemplaren. *Centaurea scabiosa* (Grootbloemcentaurie), albinovorm: één exemplaar. *Orobanche lutea* (Rode bremraap): één exemplaar gevonden op *Melilotus albus* (Witte honingklaver).
– Klein bos westelijk gelegen van de Kunderberg, 5-7-1973:

Actaea spicata (Zwarte gifbes): massaal de bodem bedekkend.

– Jofferbos, Kunrade, 5-7-1973:

Equisetum telmateia (Reuzenpaardestaart): massaal voorkomend; hierbij zij tevens een andere vindplaats vermeld nl. het Berenbos bij Rolduc, waar deze soort massaal voorkomt. *Cirsium oleraceum* (Moesdistel): algemeen voorkomend.

– Chevremont, zoom Kaffebergerbos, 7-7-1973.

Trifolium resupinatum (Omgekeerdbloemige klaver): twee exemplaren gevonden. *Scrophularia umbrosa* (Gevleugeld helmkruid): algemeen.

– Chevremont, mijnsteenbergs, 9-7-1973.

Veronica montana (Bergereprijs): hier en daar verspreid groeiend. *Hieracium auricula* (Spits havikskruid): algemeen voorkomend. *Aruncus silvester* (Geitebaard): één exemplaar aangetroffen onder loofbomen, waarschijnlijk verwilderd.

– Venlo, begraafplaats, 10-7-1973.

Isatis tinctoria (Wede): enkele exemplaren.

– Afferden, ruïne, 4-9-1973.

Ammi majus (Akkerschermbloem): één exemplaar aangetroffen.

– Plasmolen, St. Jansberg, 14-7-1973.

Chrysosplenium oppositifolium (Paarbladig goudveil): massaal de bodem bedekkend.

– Chevremont, Kaffebergerbos, 6-7-1973.

Campanula persicifolia (Perzikbladig klokje): twee exemplaren.

– Siebengewald, wegberm, 12-7-1973.

Campanula patula (Weideklokje): enkele exemplaren. *Campanula rapunculoides* (Akkerklokje): eveneens enkele exemplaren.

– Gennep, oude stadswal, 4-8-1973.

Parietaria officinalis (Glaskruid): massaal voorkomend.

Ook toont hij nog uit zijn herbarium een aantal zeer fraaie planten, waaronder die van de zwarte gifbes en wilde weitspoor.

De heer Gilissen zegt van een boswachter van het S.B.B. gehoord te hebben, dat men door regelmatig kappen oude planten terug kan krijgen. De heer Gijtenbeek merkt op, dat deze opvatting gelukkig steeds meer gehuldigd wordt. Hij ziet dit als een kwestie van beheer.

De heer Grégoire signaleert, dat het Oozebos onder Gulpen, ofschoon als reservaat bekend, thans vol afval ligt.

De heer Gilissen deelt mede, dat onder Moorveld vlak bij het gebied dat bekend staat als het „bronnetjes-bos”, een bungalow in aanbouw is, die zijn afvalwater straks op de beek zal moeten gaan lozen omdat een riolering ontbreekt. Juist in dit beekje, dat gevoed wordt door koel helder bronwater, komen de larven van de gevlekte landsalamander tot ontwikkeling. Het verlenen van een vergunning tot het bouwen van een woonhuis bevreemdt hem des te meer, daar dit gebied een agrarische bestemming heeft. Zijn protesten bij de gemeente hebben geen weerklank gevonden; men verschuilt zich achter de mededeling dat G.S. ontheffing heeft gegeven. Hij vindt dit maar een rare zaak. De heer van Mourik verbaast er zich niet over; hem zijn voorbeelden bekend waar zelfs besluiten van de Kroon gewoon genegeerd worden . . . en zonder gevolgen.

De heer Ensink heeft de gevlekte salamander weer op de Brunsummerheide aangetroffen. Hij toont een geconserveerd albino exemplaar van waarschijnlijk de *Triturus alpestris* (alpenwatersalamander).

De heer Heerkens Thijssen leest een berichtje uit het N.R.C.-Handelsblad voor, waarin gesuggereerd wordt, dat een strenge winter zoals bijv. die van 1963, waarbij de sloten tot op de bodem bevroren waren, de oorzaak zou zijn van het verdwijnen van kikkers. Hij kan met deze suggestie moeilijk meegaan, al zal een strenge winter natuurlijk wel invloed op de kikkerstand hebben. Na de langdurige zeer strenge winter van 1929 is hem toen van een ernstige achteruitgang, laat staan verdwijnen, nauwelijks iets gebleken. Als grote boosdoener moet z.i. nog altijd de watervervuiling worden aangemerkt. Daar waar serieuze pogingen gedaan worden om aan deze vervuiling wat te doen, zijn kikkers zich weer normaal gaan vertonen. Maar in 1929 was er van watervervuiling van sloten en plassen ook nog geen sprake. De heer van Mourik voegt er nog aan toe, dat kik-

kers nog andere overwinteringsplaatsen hebben dan alleen maar sloten.

De heer Ensink deelt mede, dat hem deze zomer een ringslang gebracht is, die in een terrarium geplaatst al spoedig ca. 25 eieren legde. Na 8 weken zijn daarvan gisteren 22 jonge ringslangen uitgekomen. Hij toont de aanwezigen een jong exemplaar; opvallend is de lengte van zo'n pasgeboren dier.

De heer Grégoire deelt nog mede, dat vroeger in poeltjes op wegen in het Eyserbos de geelbuikvuurpad voorkwam; thans zijn deze amfibien daar helaas verdwenen omdat alle wegen geasfalteerd zijn. Ook de heer Ensink heeft ze nog in Bemelen aangetroffen. In Kasen (gemeente Bunde) heeft hij ca. 500 larven van twee soorten watersalamanders aangetroffen, alsook de larven van de vroedmeesterpad.

Na de pauze doet de heer Felder aan de hand van fraaie dia's verslag van de opgravingen in de vuursteenmijnen van Grime's Graves in Engeland. Opvallend was, dat men hier hertegeweien als hakgereedschap gebruikt heeft in tegenstelling tot de mijn van Rijckholt, waar vuurstenen beitels gebruikt zijn.

Een meer gedetailleerd verslag van deze „werk-vakantie” zal nog van zijn hand verschijnen en in het maandblad gepubliceerd worden.

BOEKBESPREKING

Paul Overhage. *Menschenformen im Eiszeitalter*. Umwelten, Gestalten, Entwicklungen. Josef Knecht. Frankfurt a.M. 1969. 427 S. und 28 S. Lit. verz. Mit Fig.

Dieses Buch füllt eine Lücke auf in einer interessanten Materie. Es gibt eine rezente Uebersicht, gut dokumentiert und intelligent kommentiert. Der geologische Kader wird ausführlich besprochen, auch die neue Datierung mit der Kalium-Argonmethode (das Pleistozän ung. 2 Million Jahr alt!), und es gibt verschiedene Angaben aus dem Rhein-Maas-Scheldegebiet. Cchr. weist übrigens darauf dass sich bei den Datierungen der Kaltzeiten noch viel „im Fluss befindet”.

Die Vorgeschichte der Hominiden im Tertiär wird nicht vergessen. Aus dem Pleistozän findet man ausführliche Besprechung der verschiedenen Formen, unter denen „Homo habilis” aus der Oldowai-schlucht (1964), der in älteren Bücher fehlt. Bei den späteren Homo-formen werden nebst den Werkzeugen auch andere Kulturausrüstungen und soziale Verhältnisse besprochen in einer guten Uebersicht, mit Fragezeichen wo diese stehen sollen.

Aufklärend ist die neue taxonomische Einordnung (1964), wobei nur zwei Genera überbleiben: Australopithecus und Homo mit beziehungsweise zwei und drei Spezies. Die Stammesgeschichte wird diskutiert; das „Jeweils-Schema” nach Heberer (1968) gibt ein verzweigtes Bild, mit Australopithecus und Homo erectus als „spezialisierende” und blind endigende Zweigen. Homo sapiens sapiens (der wahrscheinlich in genetischer Verbindung blieb mit Homo sapiens neandertalensis) setzt sich zuletzt allein durch.

Overhage erwähnt auch die Auffassung verschiedener Autoren, dass die Herstellung einfaltiger Werkzeugen (wie bei Homo habilis) nicht zu weisen braucht auf menschliches Denken; sie kann noch liegen auf dem Niveau der „praktischen Intelligenz”. Wir stimmen hiermit ein, gleichfalls weil die sehr einfaltige Oldovan-Kultur sich wahrscheinlich ung. ein Million Jahr erhalten hat, auf wenig erfinderischer Weise.

Die Evolution des Gehirns wird ausführlich besprochen, auch die Tatsache dass seit dem Neandertaler das Volumen beim Menschen nicht mehr zunahm. — Am Ende steht eine Uebersicht von der Ausbreitung der Menschheit. Im allgemeinen findet man in diesem Buch viele wichtige Angaben bis aus den letzten Jahren zusammen, oft mit kritischer Beurteilung. Es ist keine leichte Lektüre, aber für allen die Interesse auf diesem Gebiet haben verdient es warme Empfehlung! Nur könnte es